



# Da dyrene ble alene

*Da pandemien satte en stopper for safariturismen til Kenya, fikk løver og elefanter ha savannen for seg selv. Men kan Afrikas ville dyr klare seg uten mennesker som vil se dem?*

**TEKST** Trygve Sunde Kolderup **FOTO** Matti Bernitz



## Uten safarigestene er det ikke lett å se hvordan vi skal klare å beskytte dette området

Dickson Ntika, ansvarlig for forvaltningen av Naboisho Conservancy i Kenya

De to siste årene har vært forferdelige. Jeg håper vi aldri får oppleve noe lignende igjen. Steve Rokoi Olkumum speider utover savannen i Maasai Mara. På rattet foran ham i safarijeepeen henger et gammelt, støvete munnbind.

En sjiraff passerer like foran bilen med langsomme, majestetiske bevegelser og forsvinner inn bak en treklynge. Snart er det bare hodet som stikker opp over trekronene.

– Jeg tror vi har mulighet til å få se en løve der borte, sier Olkumum og peker mot en skygge ute på savannen, knapt synlig fra bilen.

Han vrir om tenningsnøkkelen og setter kursen mot stedet. Safariguident har hatt få gjester i jeepeen de siste par årene, men vet fortsatt hvor han skal lete for å finne villdyrene.

**Da menneskene forsvant.** Maasai Mara National Reserve i Kenya er en av verdens mest besøkte safaridestinasjoner. I nasjonalparken drøyt 20 mil vest for Nairobi er det tett mellom løver, elefanter og sjiraffer.

Og turister.

Over dyrene flyr kakikledde tilreisende i varmluftsballonger, rundt dem står minibusser og jeeper med passasjerer som har reist langt for å ta bilde av The big five. Hvert år besøker rundt 200.000 utlendinger området.

Men i mars 2020 stoppet alt opp. Koronapandemien sørget for at Kenya måtte stenge ned og sende turistene hjem. I Maasai Mara er turistinntektene avgjørende for å finansiere naturvern, skoler, helsetilbud og lokal vannforsyning. Og da ingen besøkte den dyrerike nasjonalparken, forsvant også arbeidsplassene i den store turistnæringen.

På den gressklede savannen grodde hjulsporene igjen. Plutselig var de firbente alene, uten forstyrrelser fra klikkende kameraer og støvende safarijeeper.

**Avhengig av turister.** For villdyrene kunne koronapandemien virke som en befrielse. Turismen har satt det sårbare dyrelivet i Maasai Mara National Reserve under press. Men de siste ti årene er det etablert nærmere 20 privatfinansierte verneområder rundt den opprinnelige nasjonalparken. Her får lokale grunneiere betalt for å stille arealet til disposisjon for et begrenset antall safaricamper. Gjestene i disse verneområdene betaler avgifter som ➔



**Truet.** I dag finnes det bare rundt 1500 geparder igjen i Kenya. Ulovlig jakt, befolkningsvekst, stengler og reduserte landområder er blant årsakene til at Verdens naturvernunion (IUCN) kategoriseres bestanden som «truet».



**Verdifullt.** Da koronapandemien tømte nasjonalparkene for turister, fryktet mange at krypskyting og ulovlig jakt skulle true dyrelivet. Men markedet for blant annet elfenben, er avhengig av internasjonal transport. Redusert mobilitet og stengte flyruter sørget for mindre krypskyting.



**The big five.** Det er vanlig å se løver i Maasai Mara, og sammen med elefant, nesehorn, bøffel og leopard utgjør løvene «The Big Five» – som alle safariturister håper å se.



**Rask.** Geparden kan løpe 110 kilometer i timen. Den jakter blant annet impala, antiloper og vortesvin.

## FAKTA

## Maasai Mara

**Maasai Mara Game Reserve** i Kenya utgjør sammen med Serengeti National Park i Tanzania de viktigste og mest dyrerike verneområdene i Afrika.

**The big five** (løve, leopard, elefant, bøffel og neshorn) finnes der i tillegg til et stort antall flodhester, sjiraffer og geparder. Enorme flokker med gnuer og sebraer forflytter seg over savannen etter hvor de kan finne ferskt gress.

**Rundt Maasai Mara Game Reserve** ligger 20 store, privatfinansierte verneområder, der lokale grunneiere får betalt for å stille arealet til disposisjon for et begrenset antall safaricamper. Ett av verneområdene, Mara Naboisho Conservancy, er blant annet finansiert med støtte fra Ferd, Norad og Norfund etter initiativ fra den norske safarioperatøren Basecamp Explorer.

**Verneområdene får inntekter** fra parkavgifter som campgjestene betaler. Avgiftene (rundt 100 USD pr. dag pr. gjest) sikrer også at grunneierne får en årlig leie og bidrar til å finansiere naturvern og lokale utviklingsprosjekter.



## Pandemien har vist oss at vi må bli mindre avhengig av turistinntekter

Svein Wilhelmsen,  
safarioperatør

➔ ikke bare sikrer grunneierne leieinntekter, men som også finansierer naturvern.

– Uten inntekter fra turismen ville mange av landeierne ha valgt å tjene penger på alternativer som ikke bidrar til å bevare dyrelivet. Bærekraftig turisme er derfor avgjørende for å bevare det unike økosystemet i Maasai Mara, sier Oslo-mannen Svein Wilhelmsen.

Nordmannen etablerte safarioperatøren Basecamp Explorer i 1998 etter å ha sittet en kveld ved et bål og lyttet til lokale masaiere. Selskapet er en av flere reiselivsaktører, stiftelser og organisasjoner som har inngått langvarige leieavtaler med grunneierne i verneområdene. I 20 slike områder har rundt 40 safaricamper nå gått sammen med grunneierne og lokalbefolkningen om frivillig naturvern – ofte i kombinasjon med en begrenset grad av tradisjonell kvegdrift og husdyrhold.

– Turistinntekter og privat finansiering av naturvern har utvidet områdene dyrene kan bevege seg på. I dag anslår man at halvparten av løvene i Mara-området holder til i de privatfinansierte verneområdene utenfor nasjonalparken, sier Wilhelmsen.

Selskapet hans driver tre safaricamper i Mara Naboisho Conservancy, nordøst for selve Maasai Mara nasjonalpark. I dette området er det satt strenge begrensninger for det totale antallet safaritelt og overnattingsgjester, basert på dyrelivets tålegrenser.

– Her er det maksimalt 150 gjester, og det er aldri mer enn 5 biler som kan stoppe og observere de samme dyrene samtidig, forteller Dickson Ntika.

32-åringen er ansvarlig for forvaltningen av det privatfinansierte verneområdet.

Mens man andre steder kan finne villdyrene bare ved å se etter parkerte biler, må man i Mara Naboisho Conservancy aktivt speide etter dyrelivet. Ofte kan man være helt alene med en flokk løver eller en gruppe geparder på jakt.

– Det er vanskelig å vite helt sikkert hvor mange turister vi bør ha, men uten safarigjestene er det ikke lett å se hvordan vi skal klare å beskytte dette området. Det har vi virkelig sett de siste to årene, forteller Dickson.

**Krevende balanse.** Da masaiene som eier Naboisho gikk med på å verne området, var avtalen at de skulle få betalt gjennom en årlig leie. Da turistinntektene forsvant, var modellen truet.



**Drømmen oppfylt.** Nashipae Mtokoium er en av Kenyas første kvinnelige safariguider.

– Vi måtte sette oss ned med grunneierne og forhandle ned leien med 50 prosent. Det var brutalt, men uten det ville det ikke gått. I stedet for turistinntektene måtte vi få med utenlandske givere for å hjelpe oss med å betale det vi hadde forpliktet oss til, forteller Svein Wilhelmsen.

– Pandemien har vist oss at vi må bli mindre avhengig av turistinntekter. De siste årene har vi plantet cirka 350.000 trær, og karbonfangst skal bli en alternativ inntektskilde for oss.

–Nesten alle som besøker Kenya, har reist langt med fly. Hva tenker du om at turistvirksomheten deres selv bidrar til økte utslipp?

– Det er krevende. Klimahensynet må balanseres opp mot støtten til bevaring av viktige naturområder. Vi må ha bevisst turisme, og vi mener at vi kan påvirke gjestene våre i en positiv retning, sier Wilhelmsen.

**Tilbake.** Pandemien rammet turistnæringen hardt. Rundt Maasai Mara mistet tusenvis av mennesker jobben. To år uten inntekter satte forvaltningen av dyrelivet under press. Safariguide Steve Rokoi Olkumum er nå tilbake på jobb.

**«Grønne jordran.»** Ikke alle deler Wilhelmsens begeistring for safariindustrien i Kenya. En som har stilt seg kritisk til den, er Tor A. Benjaminsen, professor i miljø- og utviklingsstudier ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås.

Benjaminsen har omtalt etableringen av de privatfinansierte verneområdene som «grønne jordran» og sammenlignet utbetalingene til grunneierne med kolonitidens handel med glassperler.

– Som det har fungert til nå, mener jeg lokalsamfunnene ikke får nok igjen. Verneområdene presser lokalbefolkningen bort, og de mister tilgang til arealer de alltid har brukt. Det etableres et premiss om at masaienes bruk er en trussel mot dyrelivet. Det er ikke riktig, de har alltid levd ved siden av hverandre, sier Benjaminsen.

– Nå forvaltes naturområdene for å maksimere antallet ville dyr. Masaiene sitter igjen med ➔

# SKÅL FOR KLIMAET!



LES MER HER



Visste du at ødelagte drikkeglass, porselen og keramikk ikke skal i containeren for glass- og metall? De inneholder nemlig stoffer som gjør at de ikke kan gjenvinnes sammen med vinflasker og emballasjeglasse. Lever heller til nærmeste Jernia-butikk! Vi sørger for at alt du leverer blir resirkulert av Norsk Gjenvinning og brukt i byggematerialer som kutter klimautslipp. Husk også at vi gir deg 20 % innbytterabatt på ny vare\* – hvis du trenger ny, da!

SAMMEN KAN VI GJØRE EN FORSKJELL!

**JERNIA**

Kilde: Norsk Gjenvinning

\* Rabatten regnes fra ordinær pris og kan ikke kombineres med andre tilbud.

Turisme | **SAMFUNN**



**Konsekvenser.** Skolen var stengt i nesten et halvt år, og hjemmeskole fungerte ikke uten tilgang på nett og strøm. Ikke alle elevene kom tilbake til skolen igjen. – Flere av jentene var blitt gravide. Når de bor her på skolen, klarer vi å forhindre det, sier naturfaglærer Miregwa Jared.

→ kontrakter på juridisk engelsk som de ikke har forutsetninger for å forstå, små inntekter i forhold til hvor mye turistene betaler. Og de som får jobb, har lave lønninger og lange dager.

Svein Wilhelmsen er uenig med professoren i at lokalsamfunnene får lite igjen for turistvirksomheten.

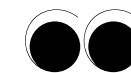
– Kommer turismen opp på nivåene før koronapandemien, vil de 20 private verneområdene rundt Maasai Mara betale ut 8 millioner dollar bare i landleie hvert år. Det utvikles dessuten områder for flerbruk der det skal være mulig for lokalbefolkningen å bo, og som kan fungere som viltkorridorer. Det er en modell basert på nær dialog med de lokale grunneierne, sier han.

**Tusener av arbeidsplasser.** I en parkert safari-bil i Mara Naboisho Conservancy sitter Nashipae Mtokoïwam, en av Kenyas første kvinnelige safariguider. Basecamp Explorer er en av de viktigste støttespillerne til Koiyaki Guiding School, der hun er utdannet. Selskapet har også vært 30-åringens arbeidsgiver siden 2018.

– Det er dette som har vært drømmen min, sier hun.

Av de 23 studentene som gikk ut av guideskolen samtidig med henne, var 21 menn.

– Fortsatt er det nok ikke mer enn ti kvinner i hele Maasai Mara som jobber som safariguide. Jeg merker at jeg er en rollemodell for de andre jentene i landsbyen min. Mange sier at de vil bli som meg, forteller Mtokoïwam.



## Omtrent halvparten av elevene her har foreldre som jobber i turistnæringen

Miregwa Jared,  
naturfaglærer

Ved bredden av Talek-elven står campmanager Ole Tonkei Taek og peker mot en treklynge. Han leier selv ut tomt til Basecamp Explorer, nå vil han vise A-magasinet hvor nær safaricampen dyrene kommer om natten.

– Jeg tror det var der løven lå i natt, sier han. – Dere forstår sikkert nå hvorfor vi alltid har vakter som følger gjestene våre til teltene, sier han.

Da Tonkei Taek i mars 2020 dro ned glidelåsene på kanvasteltene og stengte campen, var han bekymret.

– Da vi stengte ned, mistet nesten alle jobben. Det som reddet oss, var at mange av oss er vokst opp med kvegdrift og har familier som holder husdyr. Vi reiste hjem og gikk tilbake til det vi drev med før.

Bortfallet av turistinntekter fikk også store konsekvenser for lokale utviklingsprosjekter. Mange av skolene i området nøt i normalår godt av donasjoner fra safarigjester. Selv om det er trangt når 70 åttendeklassinger sitter tett i tett på Talek Mixed Day & Boarding School, er forholdene her bedre enn på mange andre offentlige skoler i Kenya.

I et vanlig år skulle elevene hatt ferie. Nå forsøker de å ta igjen tapt skolegang.

– Omtrent halvparten av elevene her har foreldre som jobber i turistnæringen, forteller naturfaglærer Miregwa Jared (43).

– Da jobbene forsvant, merket vi at det var vanskelig for mange familier å gi barna nok mat. Vi så det da barna kom tilbake etter nedstengningen. →



*For oss som bor her, er det bra. Men for dyrelivet er det kanskje bedre om det kommer litt færre.*

Steve Rokoi Olkumum,  
safari guide

➔ **Nordmenn på safari.** Det går mot kveld på savannen.

På vei ned finner solen en smal glippe mellom de mørke skyene og farger himmelen lilla og oransje. Selv om munnbindet fortsatt henger på rattet til safari guide Steve Rokoi Olkumum og det står en halvtom flaske med håndsprit i bilen, virker nedstengning og reiserestriksjoner fjernt da han parkerer bilen med utsikt mot solnedgangen.

Før koronapandemien hadde de norske safari campene så mange skandinaviske gjester at de kenyanske guidene hadde lært seg å si både «løve» og «hvordan går det». Nå er det adskillig lenger mellom hver gang det sover norske gjester i teltene hos Basecamp Explorer. Etter nedstengingen kom det knapt en eneste utenlandsk gjest i de siste ti månedene av 2020.

– Da jeg kom tilbake på jobb etter å ha vært hjemme i drøyt et halvår, var dyrene nysgjerrige på en annen måte enn jeg tidligere har opplevd. Blant annet løveunger som aldri hadde sett biler eller mennesker, forteller Olkumum.

I 2021 var det stort sett bare kenyanere som kom til Maasai Mara.

– Det er kanskje det eneste positive med pandemien, at flere kenyanere har sett dyrelivet vårt. Det tar nok minst ett år til før vi vil ha like mange gjester som før pandemien, mener safari guiden.

– Er det bra om det kommer like mange som før?

– Det spør vel om du er dyr eller menneske.

For oss som bor her, er det bra. Men for dyrelivet er det kanskje bedre om det kommer litt færre.

**Sameksistens gir lokal aksept.** – De private verneområder rundt nasjonalparkene i Afrika har stor betydning for sårbare økosystemer og dyreliv. Men det er avgjørende at forvaltning



**Majestetisk. Maasai Mara-området i Kenya har en av verdens største løvebestander. Rundt 900 løver lever i nasjonalparken og verneområdene rundt.**

gen av områdene skjer på lokalsamfunnets premisser, sier Karoline Andaur, generalsekretær i WWF Norge.

Miljøorganisasjonen, som har prosjekter i en rekke land i Afrika, er opptatt av at inntektene fra safariturismen i verneområdene bidrar positivt i lokal økonomi og utvikling. Det innebærer for eksempel at verneområdene også gir plass for husdyrhold og beitedyr.

– Det er flere eksempler på at man har verneområder der husdyrhold og opprinnelig dyreliv kan eksistere ved siden av hverandre. Den sameksistensen er viktig for at verneområdene får lokal aksept og anerkjennelse, sier hun.

På et tidspunkt under koronapandemien fryktet WWF at krypskyting og husdyrhold skulle ødelegge for tiår med naturvernarbeid i Afrika. Fordi mye av den ulovlige jakten på blant annet neshorn og elefanter er avhengig av internasjonale fly- og transportforbindelser, skjedde derimot det motsatte.

– Redusert mobilitet under pandemien gjorde at krypskytingen faktisk gikk ned flere steder. Samtidig så man at det var flere som ble tvunget til å jakte som følge av at de mistet jobb og inntektsgrunnlaget sitt, sier Andaur. **A**

*a-magasinet@aftenposten.no*

*Journalisten bak reportasjen har fått støtte fra Fritt Ord.*